

Tobias Nicklas, *Jews and Christians? : Second-Century „Christian“ Perspectives on the „Parting of the Ways“* (Annual Deichmann Lectures 2013)

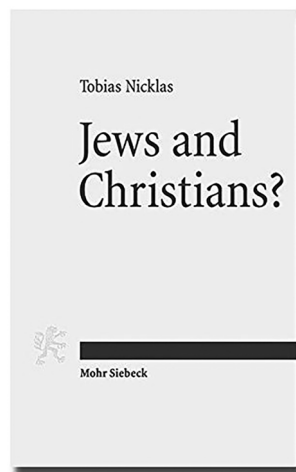
Tübingen : Mohr Siebeck, 2014

IX + 233 pages ; 18 cm

ISBN 978-3-16-153268-9

У оквиру посебних издања реномиране издавачке куће *Mohr Siebeck* из Тибингена изашла је књига *Jews and Christians?* проф. др Тобиаса Никласа, професора Новог Завета на Католичком богословском факултету у Регенсбургу. Књига је заснована на циклусу предавања *Deichmann Lectures* одржаних у априлу 2013. на Бен Гурион Универзитету у Биршеви (Израел). У четири тематске целине аутор се посвећује теми која је у новозаветној науци, ранохришћанској црквеној историји и историји јеврејске теологије позната као „разлаз путева“ (*parting of the ways*) јудејства и хришћанства у 2. веку. Много студија је посвећено овој теми, која првенствено обухвата питања када и како су се разишли Јевреји и хришћани, како и када су креирани идентитети „Јеврејин“ и „хришћанин“ и сл. У већини студија на ову тему стиче се утисак да су „Јевреји“ и „хришћани“ као два засебна религијска идентитета или две религијске заједнице једно време „ходали“ заједно, док се у једном моменту

нису разишли. Обично се трага за околностима које су довеле до овог разлаза путем истраживања теолошких специфичности ових заједница. Проф. Никлас преиспитује овај научни стереотип и кроз четири тематске целине показује да је 2. век био век креирања идентитета који се одвијао на различите начине, различитим путевима, у зависности од географских фактора, социјалних датости и теолошких сензибилитета појединачних аутора. У фокусу аутора су пре свега хришћански извори, као и они који не показују јасну издиференцираност идентитета „Јеврејин“ и „хришћанин“. У првом поглављу аутор истражује однос према изабраности Јевреја, редом изворе као што су Мелитон из Сарда, поједини гностички списи, Псеу-

доклементине и Страдање Поликарпово. На основу ових извора аутор показује да је свако стриктно разликовање „Јевреја“ и „хришћана“ у 2. веку опасан анахронизам. Искази у овим изворима на ту тему не могу бити сагледавани као опште прихваћени, већ се у њима огледа развој и дефинисање идентитета у комплексном религијском свету 2. века. Наведени извори репрезентују само мали део овога света. Друго поглавље је посвећено схватању савеза између изабраног народа и Бога. Аутор истражује изворе попут Варнавине посланице, Јустинове Прве апологије, Апологије Аристидове, посланице Диогнету, Марконових дела, Сетових гностика, Тестаментa 12 патријараха и других псеудоепиграфа. Аутор показује како је у раном хришћанству дивергирао приступ списима Старога Завета и у којим су се све правцима одвијала херменеутичка промишљања с тим у вези. Налази показују да се сагледавање јеврејских светих књига одвијало од потпуног одбацивања до профилисане херменеутике која је омогућавала интеграцију ових књига у нови религијски систем. У трећем поглављу аутор развија поменути херменеутичке перспективе и то истражујући поново списе ранохришћанских писаца попут Игњатија Антиохијског, Еванђелисте Јована, Јустина Мученика, Маркиона и других гностика. Из

ових списа се јасно види потрага за адекватним повезивањем Старога Завета са догађајем Исуса Христа. Код већине истраживаних писаца видљива је тенденција ка апсолутизацији христолошког читања Старога Завета. У четвртом поглављу аутор се бави односом Халаке и христолошког читања Старог Завета. Значајни списи су овде Јермин Пастир, учење о два пута у посланици Варнавиној и Учењу дванаесторице апостола (Дидахи), надаље Протоеванђеље Јаковљево и низ јудеохришћанских списа. Улога јудејског Закона је сагледавна на различите начине, од његовог испуњења у догађају Исуса Христа и самим тим елиминисања из хришћанског религијског система до духовног схватања Закона, који се кроз извесне технике алегорезе поново активира у хришћанском контексту.

На основу истраживања извора 2. века аутор показује да је у 2. веку тешко говорити о два блока, две религијске инстанце, „Јеврејима“ и „хришћанима“. Много тога што је сачувано у изворима сведочи о парцијалности, нерепрезентативности и напетости унутар јудеохришћанских религијских оквира 2. века. Извори углавном сведоче о једној комплексној ситуацији која се може илустровати недоумицама чак и код појединачних аутора (нпр. Мелитон Сардски, који се занима за канон јеврејске Библије, али пише и дело

О Пасхи са антијудејским тоновима или Климент Александријски, који у својим делима нема изразитог антијудаизма, али је у стању да напише дело *Прошив Јудеја* за јерусалимску заједницу). Све у свему, предлаже се одустајање од концепта „разлаза путева“ јер је један такав концепт историјски немогуће подржати. Тако, уместо метафоре дрвета са једним стаблом и две гране, која се употребљава да илуструје однос Јевреја и хришћана у другом веку, аутор предлаже метафору бујног жбуна који има једно стабло, али веома велики број грана и гранчица, које се међусобно прожимају, заклањају, потиру, срastaју. Неке гране

су одсечене, неке увенуле, неке другима блокирају извор светлости. Међутим, и поред свега тога, све оне се нападају из истог извора и све теже једном извору светлости који им даје живот.

Књига проф. Никласа је пример херменеутички профилисаног и методолошки прецизног приступа изворним текстовима. Она представља значајан допринос теми односа хришћанства и јудејства у антици, доводи у питања стереотипна уопштавања и маркира нове путеве којима би истраживање ове теме могло да се креће.

Предрај Драгушиновић

Rüdiger Safranski, *Zeit: Was sie mit uns macht und was wir aus ihr machen*

Carl Hanser Verlag GmbH & Co. KG, 2015
272 S. ; 21,1 cm
ISBN 978-3-446-23653-0

Ридигер Сафрански, *Време. Шта оно са нама чини и шта ми од њега чинимо*

Профилисани филозоф Ридигер Сафрански, рођен 1945, вишеструким је ловорикама овенчан и на више од 20 језика превођен. Између осталог, аутор је есеја о Гетеу, Шилеру, Шопенхауеру, Е. Т. А. Хофману, Ничеу, Хајдегеру, као и о базичним темама као што су ро-

мантика, зло и истина. Сафрански иде у ред реномираних *public intellectual*, који културно-социјалном дискурсу у Немачкој даје свој доминантни печат. Овога пута се он подухватио сложеног аналитичког задатка, да одговори на питање – шта је то време? Два цитата су, ка-